

”Se till mig som liten är” – barnavård i 125 år

Aapo Roselius, *För barnets bästa. En historia om Barnavårdsföreningen i Finland*, 328 s., ill., Barnavårdsföreningen i Finland, Helsingfors 2018.

OMSORGEN OM BARN är en mätare på hur humant ett samhälle är. Hur mycket ett samhälle prioriterar barnfrågor beror på vem som driver barnens sak eftersom barnen sällan kan göra det själva. I Helsingfors har det i mer än 125 år funnits en förening som har haft ett stort inflytande på barnomsorgen i staden. Barnavårdsföreningen i Helsingfors har inte verkat ensam men tack vare rika, inflytelserika och energiska personer har mycket uträttats, barnhem och barnträdgårdar har grundats, personal har utbildats och mycket pengar har samlats in för allt detta. Först verkade föreningen för de allra mest utsatta barnen i samhället, och senare för barn i alla samhällsskikt. Allt detta finns beskrivet i en omfattande bok.

Aapo Roselius, som har författat boken, hör i likhet med exempelvis Samu Nyström till de yngre historiker som har förnyat historikgenren, genom att placera det de skriver om i historiens ström. De har en förmåga att koppla till synes små händelser till större fenomen. För en läcker utformning av boken står grafikern Tuula Mäkiä och företaget Bränn & Bränn.

Företags- och föreningshistoriker ska kunna tjäna samma syfte som en chokladask. De är gåvor som utgivaren kan dela ut bland kunder och anställda och till alla andra som man vill imponera på. Av den här orsaken är det viktigt med ett bra författarnamn på pärmen och en snygg utformning. I bästa fall blir historikerna också mycket mer än så. De kan vara användbara för föreningen eller företaget, eller för kommunen då den ska utarbeta handlingsplaner. Den som inte kan sin historia är tvungen att göra om misstag som begåtts tidigare och goda idéer kan ofta återanvändas i omstöpt form. En historik kan också placera in sina aktörer i ett större sammanhang, så att till exempel föreningsmedlemmar kan skapa sig en föreställning om vilka samhälleliga processer som har påverkat deras förening och på vilket sätt föreningen har bidragit till skeendena.

Barnavårdsföreningens jubileumsbok är en bok om den växande staden Helsingfors, om hur olika ideella strömningar inom barnavården kommer och går, och om människor som, ofta nog så uppoffrande, har verkat för barnens väl. Läsaren blir bekant med till exempel Anna af Schultén, som

aldrig blev ”en dansande familjeflicka”, som hennes vän författaren Alma Söderhjelm senare uttryckte det, utan en ansvarstagande dam som tog plats i Barnavårdsföreningens ledning. Hon hann förresten med ett eget familjeliv också. Ester-Margaret von Frenckell är en annan handlingskraftig dam som, några årtionden senare, skänkte föreningen av sina pengar och sin verksamhetslust.

I föreningens ledning verkade också, i synnerhet under dess femtio första år, många bekanta män (ofta läkare och militärer) vilka förlånade föreningen kunnande och auktoritet. En tid på 1920-talet ledde Wilhelm Thesleff formellt Barnavårdsföreningen och Carl Gustaf Mannerheim hade ett barnskyddsförbund kallat efter honom. Samtidigt var de fattiga och föräldralösa barnens väl och ve beroende av privatpersoner och av varifrån vindarna blåste. Arvo Ylppö skymtar förstas fram i boken som en av dem som mycket seriöst ägnade sig åt barnvård. Samtida med honom, men verksam enbart inom Barnavårdsföreningen, var Maria Londén, den första föreståndaren på barnhemmet Tallbo.

Barnavårdsföreningens historik visar att de ideella förebilderna för arbetet främst har kommit från Sverige och från England. Det förefaller som om något större tankearbete kring barnavård inte utfördes förrän välfärdsstaten började byggas utgående från tidens nya teorier och principer om barn och om befolkningstillväxt. Det är intressant att notera att det tydligen dröjde ända till 1960- och 1970-talen före barnvården också började omfatta barn i förmögnare familjer. Tidigare och innan de offentliga inrättningarna av olika slag för barnvård blev vanliga fanns kanske inte modet och framför allt ingen rutin för att ingripa i eller påverka i alla samhällsskikt. Småbarnspedagogiken var i vissa anseende ett privilegium för de fattigare barnen.

Å andra sidan vet man i dag att det, åtminstone inom anstaltsvården, har förekommit och kanske fortfarande förekommer att barnen inte behandlas helt i enlighet med goda föresatser. Tvångsinternering och sexuella trakasserier har förekommit. I boken om Barnavårdsföreningen finns bara en kortfattad, och som det förefaller mig, tillrättalagd text kring den här problematiken.

De barn som föreningen har tagit hand om berättas det överlag mindre om än om föreningens eldsjälur. Det gäller själva texten men det kompenseras av ett rikt och välvalt bildmaterial, som består av fotografier, arkivdokument, tidningsurklipp med mera. Barfotabarn finns där i mängder. De hänger över Havis Amandas bassängkant, medan mera påklädda Helsingforsare handlar på torget. De putsar skor, de delar ut tidningar och telegram eller rullar tunnband i parker eller leker med stadens lösgående hundar. De sitter i sina mammors famnar i fattigvårdens och rådgivningsbyråernas korridorer, tysta, magra och storögd. De tröstas och

fostras med psalmer och med Barnens dag, av fostermammor och av sina biologiska mödrar och av vårdare i stora, ljusa och moderna institutioner. De speglar en växande, sjudande stad och en moderniseringsprocess.

Aapo Roselius bok är lika mycket en bok om staden Helsingfors som den är en bok om barnavården och dess eldsjälar. Det är en orsak till att den anmäls i *Historisk Tidskrift för Finland*. En annan är att det är en bok som inte kan förbigås av någon som tänker forska i något av de nämnda ämnena. Den är välgjord och för den som kan läsa mellan raderna finns uppslag till fortsatt forskning.

Alexandra Ramsay